

LA LLENGUA CATALANA AVUI A LA CATALUNYA NORD

1. REPRESENTACIONS I VALORACIONS SOCIALS DEL CONFLICTE LINGÜÍSTIC

Ja és un fet ben conegut que a Catalunya Nord la desafecció i el menyspreu del català en benefici del francès, llengua de promoció social, s'inicia a l'edicte reial de 1700. Tocant primer les elits es va propagant amb acceleracions, afavorida per les crisis de l'agricultura, les guerres mundials, un endèmic exili França amunt de les forces vives, l'escola de la República (des de 1890) amb la seua caça als patuesos.

Se pot considerar generalitzat el procés d'abandó-denigració, després de la segona guerra mundial: les capes més populars i rurals els pares renuncien també a transmetre la llengua catalana als fills. Segons quins mecanismes gregaris? Amb quines formulacions explícites? Qüestions que la comunitat nordcatalana guanyaria a tenir aclarides.

Això fa que els fills (aquells, nombrosos, del *baby boom*) passen a un coneixement passiu de la llengua, banyats com són en el català dels pares, avis, família, entorn, al mateix temps que integren, molt bé, la prohibició d'usar-lo. De manera que la persecució escolar del català es limita a unes escaramusses de rereguarda, cosa que podria explicar, en part, l'inici de valoració positiva del català que naixerà una vintena d'anys més tard en aqueixa generació.

Si 1951, amb la llei Deixonne que obre una esletxa al català a

l'ensenyament, no marca immediatament la inversió del procés, els signes d'un canvi d'imatge se multipliquen als anys seixanta (presència progressiva del català als exàmens estatals, per exemple).

Els moviments identitaris entorn del 70 repercuteixen favorablement en la valoració del català a Catalunya Nord: nova cançó, classes d'adults, UCE, assentament de l'estatut del català a l'ensenyament públic, sardanisme, creació literària.

Els anys vuitanta van marcats pels contactes amb el Sud, per la sorpresa (de molts) agradable (a tots) de tenir, tan a prop i tan nostre, un pol cultural i econòmic de Barcelona. Se generalitzen els contactes, els intercanvis escolars i professionals mentre floreixen els agermanaments municipals.

Els jocs olímpics de 1992 són la culminació mediàtica de Barcelona i Catalunya. És ben clar ara que la identitat catalana ha deixat de tenir una imatge negativa. Els resultats del sondeig regional de 1993 ho demostren: els elevats percentatges de les representacions del català estranyen fins els catalanistes més optimistes:

— el 86% de la gent cita espontàniament el català com a llengua parlada dins la regió.

— per al 55% el català és entranyable.

— més de la meitat de la població no creu que la pràctica baixi.

Quant a les mesures concretes a favor del català, l'adhesió és majoritària:

— els dos terços de la població estan a favor de la retolació bilingüe.

— el 83% desitja que la possibilitat d'aprendre el català sigui oferta a tots, el 25% disposat a estudiar català i el 57% a fer-lo estudiar als fills.

A més, una enquesta encarregada per la Inspecció Acadèmica de Perpinyà el 94-95 fa aparèixer que un quasi el 40% de pares de maternal estarien disposats a posar els fills en filera bilingüe francès-català.

Dir que la pèrdua generalitzada de l'ús diari del català ha estat «compensada» per un millor coneixement de la llengua i una percepció positiva, ja no és doncs contestable. Ara bé, sempre es podrà discutir si el prestigi d'una llengua poc usada val més que l'ús massiu de la mateixa llengua desprestigiada. El que sabem, en canvi, per haver-

ho viscut i partir-ne les conseqüències a nivell individual i comunitari, és a on mena l'autoodi.

L'afirmació de catalanitat de la Vila de Perpinyà (més afirmada que real es queixa més d'un) des de l'elecció del nou batle el 1994 ha contribuït a clarificar, en certa manera, la situació, autoritzant ciutadans legalistes a expressar llur catalanitat, crispant les actituds contràries.

A l'anticatalanisme endèmic del president del Consell General (un català del nord ben immers en l'autoodi), se substitueix i sovint s'afegeix l'esclat anticatalà del prefecte, el màxim representant de l'estat francès, més profrancès que les lleis mateixes.

El que s'ha anomenat «l'afer del prefecte» cristal·litza les dues actituds.

— Arran de la publicació a l'anuari 96 de l'*Avui* d'un mapa viari sense ratlla fronterera, el prefecte de Perpinyà i el cònsol de França a Barcelona (que ja s'havia il·lustrat el 95 qüestionant la catalanitat de Maillol) denuncien l'irredemptisme català. Les actituds conjugades del president de la Generalitat de Catalunya i el batle de Perpinyà amenaçarien la integritat del territori francès.

— La primera quinzena d'abril una lletra del prefecte als batlles del P.O. recorda la llei de 1994 d'obligatorietat del francès als serveis públics. Ometent, però, l'article d'exempció de les llengües regionals, i amenaçant, això sí, de tallar les subvencions als refractaris, mostra clarament les seues males intencions. Si bé alguns consistoris retrocedeixen, la resposta multitudinària no triga: convocades per la Federació d'entitats de Defensa de la Llengua i de la Cultura Catalanes, 1.500 persones desfilen dins un ambient burlaner el 4 de maig al centre de Perpinyà al lema —refrany d'una cançó popular de Jordi Barre— «*Aquí parlem català*».

— El moviment rebota el 8 de juny, dins el mateix esperit festiu i ferm, amb una sardana gegantina entorn de la Prefectura.

— En resposta a una moció presentada per una delegació dels «sardanistes», el prefecte parla de «malentès», reconeix una «llengua regional», «expressió de cultura» de la qual es diu respectuós.

— La intransigència prefectoral dona corda a l'anticatalanisme, en particular al consell municipal de Perpinyà, on no manquen pas

d'alçar el to les veus ja contràries a les retolacions catalanes, en motiu de l'ús del català en comissions de treball.

Hom podria creure que amb un coneixement complet de la llei invocada el català tindria suficient protecció. Seria comptar sense la política d'atabalament que mena la prefectura:

— a la tardor 96, interdicció d'una exposició sobre retolació bilingüe dels carrers a la Posta de Perpinyà. Sancions contra el funcionari responsable.

— a la tardor 96, també, recurs contra la rectificació ortogràfica dels topònims catalans del cadastre de Perpinyà.

— març 96, el Tribunal Administratiu desestima la queixa del prefecte de Perpinyà. Els diaris *Midi Libre* i *L'Indépendant*, que uns mesos enrere havien trompetejat el recurs prefectoral, triguen a esmentar la sentència que passa desapercibuda en lletra menuda i pàgina interior.

La postal de protesta adreçada al President de la República a la primavera 96 i la lletra de la Federació per demanar a la presidència la substitució d'un prefecte enemic dels interessos dels seus mateixos administrats, donen la mesura d'un canvi d'actitud respecte a la identitat catalana, mostren prou bé que l'autoodi s'està liquidant.

2. PERCEPCIÓ DE LA UNITAT I DENOMINACIÓ DE LA LLENGUA

La llengua pròpia de Rosselló, Conflent, Cerdanya, Capcir, Vallespir és sense cap dubte el català. El problema de denominació és potser el sol que no tinguem.

«Rossellonès» s'usa entre lingüistes o suposats tals. Quan un locutor qualsevol diu que parla rossellonès és que li ho han dit els savis, i que vol disculpar-se de la poca qualitat suposada de la seua parla.

Curiosament, a l'enquesta regional de 93 ja esmentada, el 76% de la gent diu que no es parla la mateixa llengua a Catalunya Nord, Barcelona, València, Andorra i Balears. Mala formulació de la pregunta, diuen alguns. Creiem que el que marca aquest «no» és una sensibilitat exacerbada a la variant dialectal d'una població amb poca formació lingüística.

3. CARACTERÍSTIQUES DE LA POLÍTICA LINGÜÍSTICA

No hi ha pròpiament política lingüística. Hi ha un marc legal de la llengua i unes pràctiques, a l'interior d'aquest marc, més sovint restrictives que favorables.

La sola política lingüística amb poder coercitiu i força operativa és la del francès. El català, com les altres llengües dites regionals, és tolerat. L'empar de la llei de 1994 no és suficient per garantir-li una veritable legalitat. Sobre qualsevol acte públic en català sempre vola una amenaça d'inconstitucionalitat. A tot moment poden sorgir denúncies que obligaran el catalanòfon a haver-se de justificar. Posició incòmoda, dinamitzadora de cops, desmobilitzadora ben sovint.

A l'ensenyament, des del 81, les successives lleis i circulars ministerials han anat en el sentit d'una lenta però regular ampliació del lloc de les llengües regionals, d'una qualificació del personal docent.

Tanmateix per assentar una veritable catalanització a escola caldria que els mitjans en personal, en formació, en hores d'ensenyament, permetessin una aplicació satisfactòria de dites disposicions.

Si l'obligació del català —el sol remei veritable— riscaria d'enverinar un context tens, almenys l'obligació de l'estat de satisfer la demanda expressada eixamplaria força l'alumnat de català.

A prova, l'augment sensible de la presència del català a l'escola maternal i elemental, d'ençà que uns municipis accepten de finançar-la totalment o a mitges. Ja iniciat en un parell de pobles, el moviment pren embranzida quan Perpinyà decideix d'oferir, a les seues escoles, 1.000 hores de català el 1994, 1.500 el 1997. Les escoles de vuit localitats més són beneficiàries del programa «Albera» amb finançament municipal i associatiu (a partir d'ajudes sud-catalanes).

4. PERSPECTIVES DE FUTUR I NECESSITATS

En la reivindicació de la catalanitat s'ha fet, aqueixos deu darrers anys, un salt qualitatiu: més bon coneixement de la llengua, de la cultura catalana, dels Països Catalans; per tant; més consciència, pugna-

citat rejuvenida. Més normalitat també del «ser català» en el món actual amb la baixa consegüent, i sens dubte massa precoç, de vigilància, de militarisme.

Pel que fa a les majories favorables al català (veg. Sondeig 93), no més són mobilitzables en comptades ocasions, però aleshores fan pes. S'ha cercat prou a mobilitzar-les? Hom s'ha donat prou els mitjans (lingüístics, comportamentals) d'una adhesió popular a la causa de la catalanitat?

Globalment, doncs, el fet més esperançador és la tendència a l'esborrament del maniqueisme català-francès. Les proves de força i les reaccions que han suscitat ens semblen marcar el refús sensible del jacobinisme que havien anat integrant les generacions precedents, encara que fossin més catalanòfones que les actuals.

Les necessitats són moltes, però sobre aquest procés d'evacuació de l'autoodi, amb el català present a la constitució (i no perdut en un apartat de llei) i l'ampliació del català a escola i als mitjans de comunicació ens donaríem, de moment, per quasi satisfets.

PASQUAL TIRACH
MIQUELA VALLS
(Universitat de Perpinyà)